

Til Kunnskapsdepartementet
Ved statsråd Oddmund Hoel

30. april 2024

Innspill til systemmeldingen fra Det Norske Videnskaps-Akademi

Vi takker for anledning til å komme med innspill til systemmeldingen. Under sammenfattes våre kommentarer til de fem punktene som ble skissert i brevet datert 12. februar 2024.

Først vil vi overordnet peke på følgende. Norge har hovedsakelig et velfungerende forskningssystem. Norsk forskning er i god utvikling, kvaliteten er god og økende, og vi lykkes stadig bedre internasjonalt. Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 har tre overordnede mål for forskningspolitikken: styrket konkurransekraft og innovasjonsevne; miljømessig, sosial og økonomisk bæreevne; og høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og utdanning. Akademiet vil understreke at i arbeidet med systemmeldingen bør *kvalitet i forskning* være det viktigste overordnede målet. Uten kvalitet er vi hverken konkurransedyktige og innovative, og vi blir heller ikke rustet på beste vis for å forbedre vår miljømessige, sosiale og økonomiske bæreevne.

Høy kvalitet er essensielt fordi konkurransedyktige vilkår for de beste forskerne og god infrastruktur gir banebrytende forskning, Vi trenger en riktig balanse i systemet mellom nysgjerrighetsdrevet forskning, som ofte er drevet av fagutviklingen, og forskning som er drevet av ulike samfunnsutfordringer. Det er viktig at det norske forskningssystemet er rigget til å møte utfordringer knyttet til klima- og naturforringelse, energi, økende fattigdom, sosialt utenforskap og ensomhet, kriminalitet, integrering, tillit og demokrati, samt medisinske og helsefaglige utfordringer. Politikktutforming bør være basert på forskningsmessig kvalitet også innen den mer problemorienterte samfunnsnyttige forskningen.

Norsk deltagelse i EUs forskningsfinansiering og forskningssamarbeid er svært viktig. Norge er et lite land, og det innenlandske forskersamfunnet er helt avhengig av gode internasjonale forbindelser. Vi trenger å rekruttere gode internasjonale studenter og forskere. Men tilgangen på arbeidskraft og kompetanse skjerpes, og det norske forskningssystemet må være rigget til å kunne møte økt internasjonal konkurranse om forskningsmidler, og om de beste hodene.

Prioritering på alle nivå blir viktigere med knappere ressurser. Vi støtter Statsrådets understrekning av behovet for tverrsektoriell samordning. Allerede på 1970-tallet, under den første maktutredningen, ledet av Gudmund Hernes og Johan P. Olsen ved Universitetet i Bergen, ble begrepet 'den segmenterte stat' lansert som beskrivelse av det norske systemet. Denne segmenteringen gjenfinnes også i dag. Det synes åpenbart at i dagens geopolitiske situasjon, med økt satsning på forsvar og

sikkerhet, må det foretas tydeligere prioriteringer med hensyn til pengebruk til alle sektorer, inkludert også høyere utdanning og forskning. Det er behov for et overordnet helhetlig styringsgrep med samordning på tvers av sektorer, og tydeliggjøring av roller og ansvar.

Vi er også tilfredse med at det ikke legges opp til større endringer i Forskningsrådet nå. Systemet trenger stabilitet og forutsigbare rammer, og det viktig at Forskningsrådet fungerer godt.

Spørsmålene som stilles i høringsbrevet, dekker mange av utfordringene.

1. Vi står i et gjennomgripende digitalt teknologiskifte

- Investering, oppgradering og drift av nasjonal infrastruktur og databaser som er viktige for det norske forskningssystemet og for andre sektorer må prioriteres høyt. Lagring og tilgjengeliggjøring av stordata og sensitive data, inkludert helsedata, må reguleres, forvaltes og tilrettelegges på en sikker måte for bruk og gjenbruk og med bedre digitale løsninger og verktøy enn i dag. Internasjonalt samarbeid må brukes og tilrettelegges der det er nødvendig.
- KI-forskningen bør styrkes ytterligere. KI har store potensialer, men også store utfordringer. Systematisk og faglig forankret forskning på KI er viktig.

2. Vi står i en ny geopolitisk situasjon

- Internasjonalt kunnskapssamarbeid er avgjørende for et lite land. Norge må være dypt integrert i det europeiske forskningssystemet, og vi må samarbeide med de beste internasjonalt.
- Eksportkontrollforskriften skaper store utfordringer. System for å håndtere dette må utvikles slik at vurdering av samarbeid med krevende land ikke skaper større utfordringer for forskningen og forskningsmiljø enn høyst nødvendig.
- Antall demokratier på verdensbasis er synkende. Dette skaper utfordringer for akademisk samarbeid og akademisk ytringsfrihet globalt. Norge må fortsatt jobbe systematisk med gode internasjonale aktører både innen forskning og næringsliv.
- Norge overtok lederskapet i Arktisk råd i 2023. Konstruktivt samarbeid i Arktis er viktig for opparbeiding av datagrunnlag om klimaendringer, og for en bærekraftig ressursforvaltning.

3. Kunnskap må tas raskere i bruk

- Innovasjon og anvendelse av forskning forutsetter svært god grunnleggende forskning - som er kvalitetssikret, etterrettelig, etterprøvable og i størst mulig grad åpent tilgjengelig.
- Samarbeidsvirkemidler av typen SFI/FME/FKB fungerer meget bra. Disse gir gode arenaer for samarbeid om kompetanseutvikling og kompetanseoverføring mellom forskningsmiljøene og næringslivet samt offentlig sektor inkludert helsetjenesten. Dette gir også gode muligheter for å involvere brukere og bedre svar på næringslivets behov.
- Arbeidslivet trenger flere kandidater med ph.d. Dette betyr også at arbeidet med å identifisere alternative karriereveier for ph.d. må styrkes på universitetene. For at næringslivet og offentlig sektor bedre skal kunne delta i forskningssamarbeid, er det helt nødvendig at de selv har ansatte med ph.d.

- Det kan også være behov for å legge mer til rette for kombinerte stillinger i UH-sektor mot næringsliv og helseforetak.

4. **Oppdragsmarkedet i endring**

- Oppdragstankegangen passer godt for instituttsektoren. Det er fornuftig å beholde den eksisterende arbeidsdelingen mellom instituttsektor og UH-sektor.
- Større grad av offentlig-privat samarbeid i forskning er også viktig for å utvikle gode løsninger for fremtiden. Våre naboland i Norden ser i større grad ut til å ha lykket med dette.

5. **Behovet for tverrsektoriell samordning øker**

- Vi foreslår å etablere et forskningsutvalg i Regjeringen der KD har en klar og tydelig koordinerende rolle.
- Det trengs et overordnet styringsgrep for å etablere interdisiplinære og internasjonalt orienterte forskningsprogram som kan adressere de store samfunnsutfordringene.

Vi viser også til en egen uttalelse oversendt fra Akademiets Forskningsetiske utvalg, datert 24. april 2024, som mer spesifikt drøfter problemer knyttet til kvalitet i forskningen, og forslag til tiltak som for å sikre kvaliteten av forskningen. Dette er et tema som etter vårt skjønn bør prioriteres høyt.

Med vennlig hilsen,

Lise Øvreås
Preses

Gunn Elisabeth Birkelund
Generalsekretær